DEN ØKONOMISKE UDVIKLING I DANMARK[1]

Arbejdsmarkedet.

I løbet af februar og marts førtes der som omtalt i sidste hefte af „Økonomi og Politik" meget langvarige forhandlinger i forligsinstitutionen om overenskomsterne mellem arbejdere og arbejdsgiverne om arbejdsvilkår for de næste to år. Forhandlingerne sluttede med, at forligsmanden den 21. marts fremsatte et mæglingsforslag omfattende samtlige mellem organisationer eller enkeltvirksomheder under Dansk Arbejdsgiverforening og De samvirkende Fagforbund hidtil gældende overenskomster, der var opsagt til 1. marts og ikke fornyet.

Den 4. april blev parternes svar afgivet, og det viste sig, at arbejdsgiverne havde vedtaget forslaget med stor majoritet; afstemningen skete her på grundlag af udbetalt arbejdsløn; stemmer svarende til 1524,7 mill. kr. var afgivet for og stemmer for 284,5 mill. kr. mod forslaget.

På arbejderside var majoriteten betydelig mindre. Der var afgivet 215.253 (57,6 %) ja-stemmer mod 158.098 (42,4 %) nej-stemmer. Går man i detailler med afstemningsresultatet, viser det sig endda, at kun 36 forbund har vedtaget forslaget, medens hele 25 forbund har forkastet det, herunder så store forbund som smede- og maskinarbejderforbundet (20.569 nej, 16.540 ja), kvindeligt arbejderforbund (10.326 nej, 8.061 ja), textilarbejderforbundet (14.631 nej, 1.886 ja), murerforbundet (5.171 nej, 2.828 ja), snedkerforbundet (6.977 nej, 1.114 ja) og typografforbundet (4.499 nej, 2.754 ja). Ydermere ser man, at der ved urafstemning blandt medlemmerne var et flertal *imod* forslaget, nemlig 139.881 stemmer mod og kun 123.875 for. Når forslaget alligevel blev vedtaget, skyldes det, at der ved de kompetente forsamlingers opsupplering af stemmetallene blev afgivet 91.378 ja-stemmer og kun 18.217 nej-stemmer. Kun i et enkelt mindre betydningsfuldt tilfælde ændrede den kompetente forsamlings afstemning dog et flertal af nej-stemmer ved urafstemningen til et flertal af ja-stemmer. Forskydningen i det samlede resultat som følge af de kompetente forsamlingers stemmeafgivning fremkom iøvrigt ved, at de forstærkede den inden for de enkelte forbund ved urafstemningens konstaterede tendens i retning af vedtagelse eller forkastelse, samt ved at de forbund, der udelukkende stemmer ved kompetent forsamling, alene afgav ja-stemmer — i alt 48.498, reduceret til 36.553, fordi stemmeprocenten i de øvrige fag var 75,37; af disse 48.498 stemmer kom 47.366 fra handels- og kontormedhjælperforbundet. Da forligsmanden havde benyttet sig af sin ret i henhold til § 11,

[1] Se også tabelbilaget bag i heftet.

stk. 1, i loven af 1934 om mægling i arbejdsstridigheder til at sammenkæde samtlige mæglingsforslag til et hele, der kun kunne vedtages eller forkastes under eet, kom vedtagelsen af forslaget også til at gælde for de 25 forbund, hvor nej-stemmerne var i flertal.

Fremgangsmåden ved afstemningen er temmelig indviklet, og det vil måske derfor være hensigtsmæssigt kort at referere de vigtigste regler.

Hovedbestemmelsen i loven om mægling i arbejdsstridigheder er, at et mæglingsforslag anses for forkastet, når over 50 % af deltagerne i afstemningen har stemt imod, og mindst 75 % af de stemmeberettigede har afgivet deres stemme. For hvert point denne sidste procent ligger under 75, forhøjes den til forkastelse nødvendige procent af de afgivne stemmer med ½. Hvis mindre end 25 % af de stemmeberettigede har afgivet deres stemme, anses forslaget for vedtaget uanset antallet af nej-stemmer. Begrundelsen for disse ved første øjekast noget besværlige regler er ønsket om at hindre, at en utilfreds minoritet kan få et mæglingsforslag forkastet ved at møde frem og stemme, medens de, der er tilhængere af forslaget, bliver borte i tillid til, at der er tilstrækkelig mange andre, der vil møde op og stemme for. De ikke-stemmende regnes med andre ord overvejende som tilhængere af forslaget.

(Reglerne er iøvrigt i parantes bemærket ikke indbyrdes vel afstemt; tag fx. en situation, hvor stemmeprocenten er 30; dette er 45 points under 75, og den til forkastelse nødvendige procent af nej-stemmer skal derfor forhøjes med 22½ til 72½, således at altså højst $\frac{72\frac{1}{2}}{100} \cdot \frac{30}{100} = 21\frac{3}{4}$ % af det samlede antal stemmeberettigede må have stemt imod, for at forslaget ikke skal blive forkastet. Andrager tilhængerne af forslaget nu fx. kun 6 % af samtlige stemmeberettigede (medens resten af de 30 % afstemningsdeltagere er modstandere) vil de ikke kunne sikre forslagets vedtagelse ved at møde op og stemme for det — hvad de derimod kan, hvis de alle bliver hjemme, for i så fald går den samlede stemmeprocent ned under 25, og forslaget er dermed vedtaget.)

Når forligsmanden benytter sig af sin ret til at sammenkæde mæglingsforslag for flere fag til et hele, indtræder imidlertid et andet problem. For det første kan de uensartede afstemningsregler i de forskellige fag få indflydelse; i nogle forbund er der fx. pålagt medlemmerne en pligt til at stemme, medens andre forbund stiller medlemmerne frit i så henseende; følgelig vil forbund af den første kategori kunne få en i forhold til deres medlemstal alt for stor indflydelse på det samlede afstemningsresultat. For det andet kan det tænkes, at et bestemt mæglingsforslag kun har direkte interesse for en begrænset del af medlemmerne i et større forbund, og at det derfor vil være urimeligt at give alle dettes medlemmer adgang til at afgive deres stemme.

For at imødegå disse uheldige forhold vedtog De samvirkende Fagforbund i 1939 nye regler for afstemning om overenskomstforslag, hvori det bestemtes, at forretningsudvalget forud for enhver afstemning, der omfatter flere sammenkædede forslag, skal afgøre, hvilke grupper af medlemmer i de pågældende fag, der kan deltage i den forestående afstemning. Endvidere bestemtes det, at i forbund, hvor afstemningen sker som urafstemning blandt medlemmerne, *skal* vedkommende kompetente forsamlinger (d. v. s. hovedbestyrelse eller kongres), hvis ikke mindst 75 % af medlemmerne har stemt, supplere stemmetallet op til 75 %; denne opsupplering sker ved, at det antal stemmer, der mangler i de 75 %, deles mellem ja- og nej-stemmer i det forhold, hvori den kompetente forsamlings medlemmer stemmer ja eller nej; har et forbund fx. 2000 stemmeberettigede medlemmer, og afgives der 700 ja-stemmer og 500 nej-stemmer, er stemmeprocenten altså 60, og den kompetente forsamling skal således supplere op med 300 stemmer; har den

fx. 12 medlemmer, hvoraf de 10 stemmer ja, og de 2 stemmer nej, fordeles suppleringsstemmerne med 250 ja og 50 nej, således at det samlede afstemningsresultat bliver 950 for og 550 mod forslaget.

I de forbund, hvor afstemningen i henhold til vedtægterne alene sker ved kompetent forsamling, foregår afstemningen i denne på samme måde, idet samtlige stemmeberettigede medlemmer fordeles mellem ja- og nejstemmer i forhold til afstemningen i forsamlingen. De således fremkomne stemmetal reduceres imidlertid før sammenlægningen med de øvrige fags, således at de udgør en lige så stor procent af det samlede antal stemmeberettigede i forbundet som den faktisk konstaterede stemmeprocent (efter opsupplering) i de forbund, der har holdt urafstemning. Derved sikres, at disse forbund får samme relative indflydelse på det samlede resultat som de øvrige forbund.

Herefter sammenlægges endelig alle ja-stemmer og alle nej-stemmer i de af forslaget omfattede forbund, og vedtagelse eller forkastelse afgøres ved simpelt flertal, idet opsuppleringsbestemmelsen altid sikrer, at der mindst er en stemmeprocent på 75.

Disse afstemningsregler blev derefter lovfæstede i marts 1940.

De vigtigste af de umiddelbare økonomiske forbedringer, som arbejderne opnåede var som omtalt i sidste hefte af „Økonomi og Politik" en forhøjelse af timelønnen, der i de fleste tilfælde andrager for voksne mandlige arbejdere 9 øre, for voksne kvindelige arbejdere 6 øre og for arbejdere under 18 år 2 øre, samt en forhøjelse af feriegodtgørelsen fra 4 til 4½ %; hertil kommer den almindelige forhøjelse af dyrtidstillæggene pr. 1. marts som følge af detailprisernes stigning med henholdsvis 5 øre, 3.3 øre og 2 øre pr. time for de tre nævnte grupper. Den gennemsnitlige timefortjeneste i industrien, der efter den senest foreliggende opgørelse for juli kvartal 1949 var 2.95 kr., må herefter antages at stige til godt 3.05 kr. Om *lønudviklingen* i de sidste 2—3 år giver omstående tabel iøvrigt visse summariske oplysninger; det fremgår heraf, at pengelønnen i gennemsnit er godt og vel fordoblet siden 1939, medens stigningen siden 1947 varierer mellem 30 og 60 øre pr. time. *Reallønnen* beregnet på grundlag af detailpristallet er siden før krigen steget med ca. 1/5 for mandlige arbejdere og ca. 1/3 for kvindelige; fra 1947 til 1949 var stigningen for alle grupper ca. en halv snes procent. Det må dog herved erindres, at detailpristallet næppe er nogen helt pålidelig målestok for leveomkostningernes bevægelse for alle arbejdergrupper, idet det budget, der har været lagt til grund ved dets beregning op til 1949, svarede til en ret lavt lønnet arbejderfamilies forbrug, ligesom der stadig er tale om en vis kvalitetsforringelse på enkelte punkter i forhold til før krigen. Hvad angår reallønnens udvikling siden juli 1949, synes der trods de opnåede forbedringer af pengelønnen snarest at være sket en svag forringelse, idet detailpristallet for april kvartal blev 322, hvilket er 2 % mere end i januar, en stigning, for hvilken der tidligst opnås kompensation til september.

Der er måske grund til at understrege, at de anførte tal kun er gennemsnit for hovedgrupper af arbejdere; inden for hver af de enkelte grupper er der betydelige afvigelser — gennemsnitsfortjenesten for grupper af faglærte arbejdere i hovedstaden varierer mellem ca. 3.00 kr. og godt 5.30 kr., og for ufaglærte arbejdere er over- og undergrænsen henholdsvis ca. 4.50 og 2.70 kr. For enkelte arbejdere er variationerne naturligvis endnu større.

Lønudviklingen i industrien siden 1939[1].

	Leveomkostnings-index (1914 = 100)[2]	Gennemsnitlig timefortjeneste i kr.[3]						Gennemsnitlig realfortjeneste (juli kvartal 1939 = 100)					
		fagl. mænd		ufagl. mænd		kvinder		fagl. mænd		ufagl. mænd		kvinder	
		hovdst.	prov.	hovdst.	prov.	hovdst.	prov.	hovdst.	prov.	hovdst.	prov.	hovdst	prov.
Juli kvartal 1939 . . .	186½	1.91	1.55	1.59	1.40	0.99	0.91	100	100	100	100	100	100
» » 1947 . . .	299	3.39	2.81	2.83	2.55	1.97	1.76	111	113	111	114	124	121
» » 1948 . . .	306	3.67	3.07	3.06	2.73	2.13	1.90	117	121	117	119	131	127
» » 1949 . . .	307	3.85	3.24	3.14	2.82	2.19	1.99	122	127	120	122	134	133
Procentvis stigning 1939—49	*165*	*201.6*	*209.0*	*197.5*	*201.4*	*221.2*	*218.7*	—	—	—	—	—	—
April kvartal 1950 (anslået)	322	399	338	328	296	228	208	121	126	120	122	133	132

[1] Om udviklingen 1940—46 se „Økonomi og Politik", 1948, hefte 1, s. 64.
[2] Gennemsnit af leveomkostningsindex ved hvert kvartals begyndelse og slutning.
[3] Tallene for årene 1939 og 1947—48 er de i „Statistisk årbog" offentliggjorte tal, der er beregnet på grundlag af en *uforandret relativ fordeling* af arbejderne mellem de forskellige fag, medens tallene for 1949 stammer fra „Statistiske Efterretninger" og viser den *faktiske* gennemsnitsfortjeneste for de til enhver tid af lønstatistikken omfattende arbejdere. Tallene kan derfor ikke umiddelbart sammenstilles, idet der kan være nogle få øres afvigelse mellem resultaterne efter de to beregningsmåder.

Tjenestemandslønningerne.

Efter at industriarbejderne havde opnået de omtalte forhøjelser af pengelønnen, stillede tjenestemændene krav om ekstraordinære lønforhøjelser, og i slutningen af april opnåedes der enighed mellem organisationerne og finansministeren om en ordning hvorved det midlertidige løntillæg forhøjes med 3½ portion, og hvorved de højere tjenestemænds krav om, at disse tillægs graduering skal være proportional med grundlønnen, i nogen grad blev imødekommet. Disse forhøjelser, som i maj måned blev vedtaget af rigsdagen, vil komme til at koste staten ca. 50 mill. kr., hvortil kommer, at de kommunale tjenestemænd må påregnes at få lignende lønforhøjelser.

Landbrugets overenskomstsituation.

Forårets anden store overenskomstsituation — nemlig for landbrugets arbejdskraft — fandt sin foreløbige afslutning d. 5. maj, da arbejdsgiverne inden for land- og skovbrug enstemmigt forkastede forligsmandens forslag, medens arbejderne vedtog med 19.017 stemmer mod 8678; tre forbund deltog, nemlig arbejdsmændenes, mejeristernes og gartnernes; blandt arbejdsmændene var der ved urafstemningen et lille flertal af nejstemmer (5.254 mod 5.014), men ved den kompetente forsamlings stemmeafgivning ændredes forholdet til 7.401 nej mod 17.894 ja. I mejeriforbundet var der både ved urafstemningen og i den kompetente forsamling flertal mod forslaget (vistnok navnlig som følge af en

bestemmelse i forslaget om, at ufaglærte efter to års arbejde på et mejeri skulle være ligestillede med uddannede mejerister). Arbejdsgivernes begrundelse for forkastelsen var først og fremmest, at forslaget indeholdt bestemmelser om nedsættelse af arbejdstiden fra 54 til 53 timer ugentlig for faste arbejdere og fra 9 til 8¾ time daglig for løsarbejdere.

På grund af den betydning, en arbejdsstandsning ville få for sukkerindustrien og mejeriproduktionen og dermed for valutasituationen, foranledigede statsministeren straks, at de til d. 11. maj varslede strejker blev udsat til d. 18., således at der blev tid til nye forsøg på at undgå en alvorlig konflikt. Nye forhandlinger blev optaget i forligsinstitutionen; men disse bristede d. 14. maj. Herefter forelagde regeringen forslag om mæglingsforslagets ophøjelse til lov. Dette kunne dog ikke samle tilstrækkelig støtte på rigsdagen, og først d. 17. maj lykkedes det at gennemføre en ordning, hvorved mæglingsforslaget bliver lovfæstet med visse ændringer; dels sker der en række yderligere lønforhøjelser, dels tages spørgsmålet om arbejdstiden ud og henvises til en særlig kommission, der nedsættes af statsministeren.

Beskæftigelsessituationen.

Arbejdsløsheden, der allerede i marts var lavere end på de tilsvarende tidspunkter i 1949 faldt yderligere i april, og nåede ved månedens udgang ned på 25.000 „egentlige" arbejdsløse og 21.300 øvrige, svarende til henholdsvis 4.0 % og 3.4 % af det samlede antal medlemmer af arbejdsløshedskasserne. På samme tid i 1949 procenten „egentlige arbejdsløse" 4.7 og af øvrige arbejdsløse 3.6.

Arbejdsmændenes ledighed faldt til 14.430 („egentlige" arbejdsløse), sva-

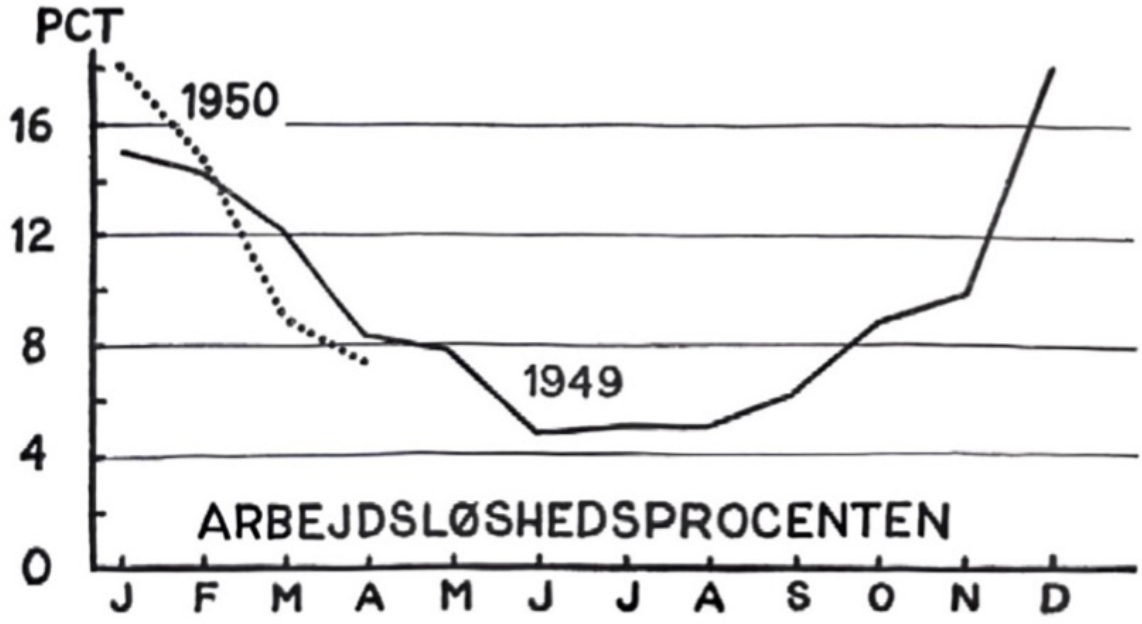

rende til 6.0 % og blandt de noget større fag var der kun ganske enkelte, hvis ledighedsprocent („egentlige" arbejdsløse) oversteg 10, nemlig musikerne og tjenerne samt søfyrbøderne og sømændene.

I begyndelsen af maj var ledigheden fortsat lavere end i fjor ved samme tid.

Antallet af medhjælpere i landbruget er for første gang i en årrække steget en lille smule nemlig fra 201.800 i marts 1949 til 206.800 i marts 1950, en stigning, der sikkert på den ene side hænger sammen med tilvæksten i den animalske produktion, og på den anden side med frigørelse af arbejdskraft fra den indenlandske brændselsproduktion.

I nationalbudgettet for 1950, der udkom sidst i marts, regner man med en tilvækst i det samlede udbud af arbejdskraft på 10—15.000 personer. Under forudsætning af nogenlunde samme vejrforhold i 1950 som i 1949 skønnes den samlede beskæftigelse kun at blive ganske lidt større i 1950, og man frygter derfor for, at en væsentlig del af det øgede udbud af arbejdskraft vil give sig udslag i større ledighed. Kun industrien menes at kunne øge sin beskæftigelse noget, mendens land- og skovbrug samt tørve- og brunkulsproduktionen snarest vil beslaglægge mindre arbejdskraft. Den hidtidige udvikling i årets første 4 måneder synes dog at antyde, at disse betragtninger måske er lidt for pessimistiske; men udviklingen kan naturligvis ændre sig.

Som omtalt i tidligere hefter af „Økonomi og Politik" er arbejdsløsheden både fagligt og lokalt ujævnt fordelt; det er navnlig arbejdsmænd, især i Nord- og Vestjylland (herunder ikke mindst i landkommunerne), som er ramt af ledighed; fra myndighedernes side arbejder man derfor med at udvide mulighederne for optræning og uddannelse af ufaglærte og anvendelse af sådanne på områder, der normalt er forbeholdt faglærte. Ligeledes holder man en række beskæftigelsesforanstaltninger i beredskab for det tilfældes skyld, at arbejdsløsheden i 1950 virkelig giver sig til at vokse i betydeligt omfang.

Produktionsudviklingen.

Industriproduktionen er siden det ret kraftige fald fra dec. til jan. pæny gået stærkt frem og nåede med index 170 i april (mod 158 i febr.) op på et nyt toppunkt, 12 % (20 points) højere end i april 1949. Fremgangen kunne spores inden for de fleste industrigrene; størst var den i de stærkt sæsonprægede industrigrene, som næringsmiddelindustrien og sten-, ler- og glasindustrien. Om denne stigning, der ledsagedes af en tilsvarende opgang i beskæftigelsesindexet, er udtryk for en varig tendens, kan ikke siges med sikkerhed. En stor del af produktionsforøgelsen er utvivlsomt som nævnt af sæsonmæssig karakter; men det er dog værd at bemærke, at stigningen siden dec. 1949 er både absolut og relativt stærkere end i de tilsvarende måneder sidste år. Industriaktier er da også, som det fremgår af diagrammet s. 83, fortsat stigende.

I nationalbudgettet regnes der med en tilvækst i industriens bruttonationalprodukt, målt i faste priser, på godt 4 % i sammenligning med 1949. Når man dette mål, vil man allerede i 1950 nå op på den produktion, som i langtidsprogrammet var fastsat som målet for 1952/53, nemlig 25 % mere end i 1947. Da produktionsindex i 1947 var 126 (gennemsnitligt for hele året), skal man altså i 1950 op på ca. 158; for de første 4 måneder er gennemsnittet 161½ eller 10 % mere end i de samme måneder i 1949, således at der skulle synes at være de bedste muligheder for at nå det forudsete resultat.

Den vegetabilske landbrugsproduktion, der i 1949 takket være den meget gunstige høst, lå usædvanlig højt, må snarest påregnes at gå noget ned i 1950. Derimod anslår man i nationalbudgettet, at den *animalske produktion* vil blive yderligere udvidet i 1950, ligesom man regner med, at der vil ske en vis udvidelse af hornkvægbestanden.

Nedenstående tabel viser for de vigtigste animalske varer planlagt produktion for 1950 sammenlignet med de faktiske tal for 1949 og den del af 1950, for hvilken der foreløbig foreligger oplysninger.

Produktion af animalske hovedprodukter.
(1000 tons).

	1949	1950 (plan)	1950 (jan.-marts)	Kol. 3 i pct. kol. 2
Mælk	4894	5200	1128	22
Smør	156	167	36.1	22
Flæsk	276	330	83.5	25
Æg	116	132	40.1	30
Okse- og kalvekød ...	129	140	41.3	36

De anførte tal viser, at man i løbet af årets tre første måneder var nået op på ¼ eller mere af den for hele året planlagte produktion, undtagen for så vidt angår mælk og smør, for hvilke produktionen i disse måneder når et sæsonmæssigt lavpunkt (i jan. kvartal 1949 var mælke- og smørproduktionen kun 19 % af hele årets).

For produktionsudviklingen på længere sigt har det betydning, at *hornkvægbestanden* fortsat er stigende; d. 25. marts var den oppe på 3.016.000 stk. mod 2.886.000 i dec. og 2.887.000 for et år siden. Mere forbavsende er det, at *svinebesætningerne* pány viste opgang med 97.000 til 3.214.000 stk. fra midten af februar til slutningen af marts. Fra marts til maj faldt antallet ganske vist pány til 3.150.000, hovedsagelig på grund af nedgang i antal pattegrise og ungsvin; hvad der imidlertid er af størst betydning er, at antallet af drægtige søer efter at have været faldende siden oktober nu pány er stigende, fra 197.000 i febr. til 273.000 i maj, hvilket er det højeste tal siden før krigen; man må derfor antage, at landmændene trods alt anser svineavlens rentabilitet på længere sigt for ret tilfredsstillende. *Hestebestanden* viser fortsat fald og er nu nede på 482.000.

Prisudviklingen.

I løbet af februr—april ændredes *engros-priserne* kun forholdsvis lidt, idet index i disse tre måneder steg med henholdsvis 2, 1 og 2 points til 283, ca. 11 % over det laveste niveau i aug. 1949; enkelte af de grupper, der var kommet højest op, har endog vist en vis beskeden nedgang i løbet af de sidste måneder; dette gælder fx. foderstoffer (fra 369 i jan. til 365 i april) og brændsel (fra 356 til 354); til gengæld er gødningsstoffer samt træ og papir fortsat stigende. Om man af det aftagende stigningstempo tør slutte, at devalueringen har udtømt

sine virkninger på engrospriserne, er dog tvivlsomt. *Prisklemmen* er i fortsat udvikling, jvf. nedenstående diagram, idet importpriserne steg til 326 i april, samtidig med at eksportpriserne faldt til 286, det sidste dog overvejende p. gr. af et sæsonmæssigt fald i ægprisen.

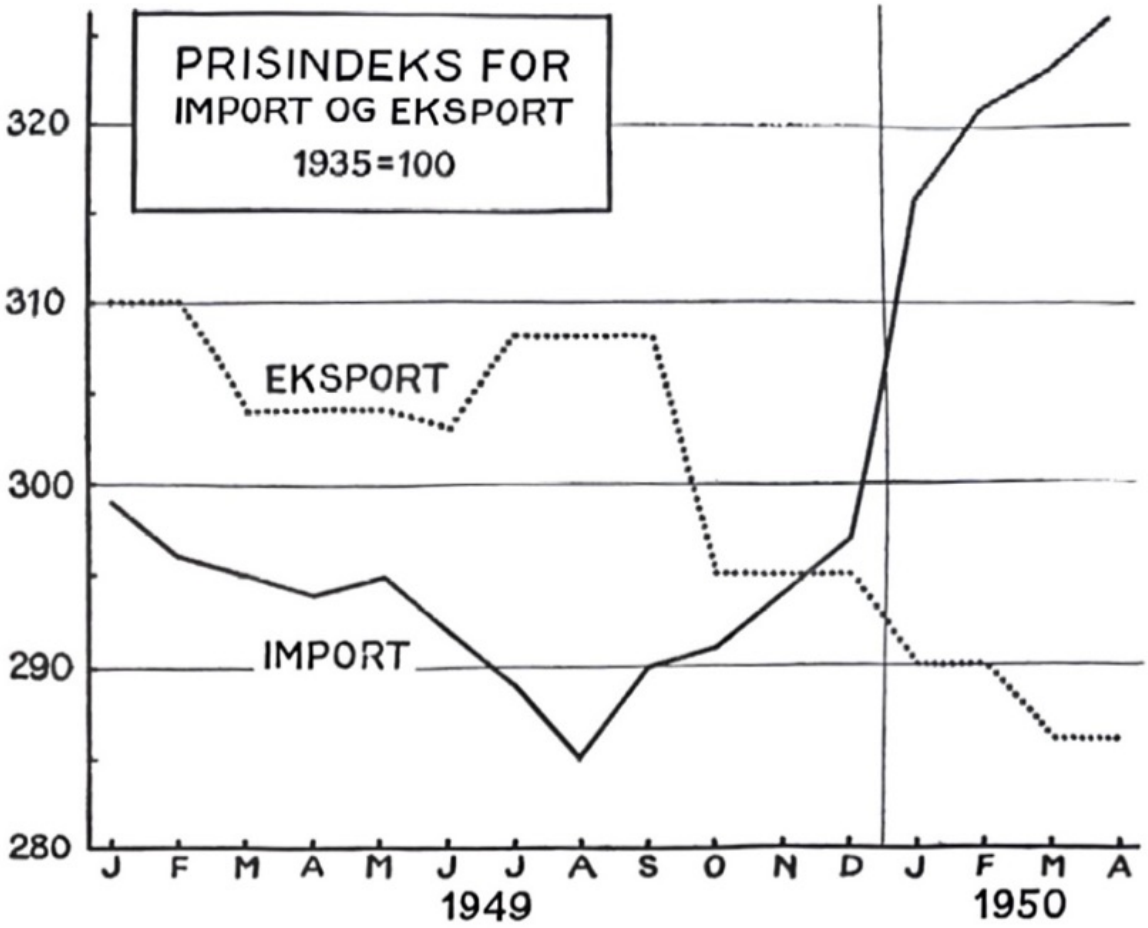

Detailpristallet steg fra jan. til april med 7 points og nåede dermed op på 322. Den væsentligste stigning falder på fødevarer, i alt næsten 4 points, og heraf er kaffeprisen, kød- og flæskepriserne samt grøntsags- og frugtpriserne igen ansvarlige for hver 1 point; udgifterne til klæder, fodtøj og vask er steget med 2 points, og resten af stigningen falder på en lang række forskellige poster. I hvert fald en del af disse stigninger kan henføres til devalueringen, som dog næppe endnu har udtømt sine virkninger. Det nye detailpristal får ikke nogen direkte indflydelse på lønningerne, hverken til arbejdere eller tjenestemænd, idet regulering kun sker på grundlag af jan.- og junipristallene.

Betalingsbalance og udenrigshandel.

Betalingsbalancen i 1949 viste kun et underskud på de løbende poster på ca. 265 mill. kr. (mod ca. 600 mill. kr. efter beregningerne i nationalbudgettet), et underskud, som tilmed mere end opvejedes af gaveydelser under Marshallplanen, der beløb sig til 540 mill. kr. Danmarks gældsbalance over for udlandet er således blevet forbedret med ca. 275 mill. kr. i løbet af 1949. Nationalbankens valutastilling er nominelt blevet forbedret med ca. 153 mill. kr.; men

i virkeligheden er der tale om en forbedring på ca. 300 mill. kr., idet banken dels har overtaget en privat gæld til Vesttyskland for kulleverancer på ca. 75 mill. kr., dels på grund af devalueringen har måttet opskrive valutagælden med 70 mill. kr. (gæld i ikke-devaluerede valutaer er blevet større regnet i danske kr.). Forbedringen i valutastillingen angår næsten udelukkende de lande, hvis valutaer ikke kan ombyttes med dollars, først og fremmest England. Dollarbeholdningen er stadig ringe, og foruden til England har banken også stor gæld til Argentina, Belgien, Brasilien, Portugal og Schweiz.

For 1950 tegner udsigterne sig i langt mørkere farver. Nationalbudgettet regner med et underskud på de løbende poster på 714 mill. kr. jvf. nedenstående oversigt.

Betalingsbalancens løbende poster 1950.

Indtægter (Mill. kr.).

	$-området	£-området	andre OEEC-lande	øvrige lande	ialt
Eksport	202	1812	1392	468	3874
Fragtindtægter	166	310	193	64	733
Andre indtægter	84	130	262	59	535
Salg i £ uden for £-området m. v.	*5*	*55*	*—15*	*—45*	—
	457	*2307*	*1832*	*546*	*5142*
Udgifter					
Import	838	1812	1690	661	5001
Skibsudgifter	40	110	60	20	230
Andre udgifter	135	170	325	—5	625
Køb i £ uden for £-omradet	*—15*	*220*	*—143*	*—62*	—
	998	*2312*	*1932*	*614*	*5856*
Underskud	541	- 5	100	68	714

Til dækning af dette underskud regner man med at kunne disponere over 575 mill. kr. i Marshallydelser (gaver og lån) og 48 mill. kr. i netto trækningsrettigheder over for andre OEEC-lande; til gengæld bliver der efter det foreløbige skøn et underskud på andre kapitalposter på 78 mill. kr. (tilbagebetaling af udenlandsk gæld m. v.). Man må således regne med, at der bliver et deficit på ca. 170 mill. kr., som må dækkes ved forbrug af valutareserver og oparbejdelse af yderligere valutagæld.

Årsagen til denne udvikling må først og fremmest søges i den forringelse af Danmarks bytteforhold over for udlandet, som er indtrådt i løbet af det sidste halve år, og som igen er en følge af den prisstigning for varer, der importeres fra $-området, som devalueringen har medført, og af den kontraktmæssige nedsættelse af eksportprisen for vore landbrugsvarer i England. Derimod er der ved opstillingen af skønnet over import og eksport regnet med, at liberaliseringen af den intereuropæiske handel kun vil påvirke valutabalancen i forholdsvis ringe grad; dette forhold indebærer imidlertid et stærkt usikkerhedsmoment.

I årets tre første måneder beløb eksportværdien sig til 995.5 mill. kr.,

hvilket svarer ret nøje til ¼ af den for hele året planlagte eksport; der importeredes for 1398.0 mill. kr. eller ca. 28 % af det planlagte beløb og underskuddet på handelsbalancen blev 402.5 mill. kr. Det er imidlertid for tidligt på dette grundlag at sige noget om udsigterne for balanceplanens opfyldelse; almindeligvis plejer der at være et forholdsvis stort importoverskud i årets første del.

I nedenstående oversigt er foretaget en sammenligning mellem planen og det faktiske resultat af eksporten af de vigtigste landbrugsvarer i perioden jan.—april 1950 sammenlignet med den tilsvarende periode i 1949.

Eksport af visse landbrugsvarer.
(1000 tons).

	1949	jan.-april 1949	kol. 2 i pct. af kol. 1	1950 plan	jan.-april 1950	kol. 5 i pct. af kol. 4
Smør	138.3	35.4	25.6	150	44.4	29.6
Ost	30.3	7.4	24.4	27	11.8	43.7
Æg	79.8	30.3	38.0	100	38.7	38.7
Flæsk	105.6[2]	21.9[2]	20.7	170[1]	55.7[2]	32.8
Hornkvæg (1000 stk.)	146.9	44.9	30.6	—	81.5	—

[1] Incl. konserves. [2] Excl. konserves.

At dømme efter denne oversigt skulle der ikke vise sig større vanskeligheder ved at nå de fastsatte mål — snarere tværtimod; man må imidlertid, som det er blevet fremhævet, regne med visse afsætninsvanskeligheder, bl. a. fordi der i de øvrige OEEC-lande synes at være en tendens til at erstatte de kvantitative importrestriktioner med forhøjelse af toldsatserne, særlig på landbrugsprodukter, ligesom der stadig ikke er givet adgang til smørimport til U.S.A.

Valutagælden er i løbet af første kvartal blevet forøget med 111 mill. kr. Nationalbankens nettogæld til udlandet steg fra 400.3 til 446.5 mill. kr. og de private bankers fra 15.1 til 19.9 mill. kr., d.v.s. med tilsammen 51 mill. kr. Hertil kommer imidlertid, at staten i marts overtog 60 mill. kr. af nationalbankens gæld til den internationale valutafond; dette gav sig udslag i at bankens valutagæld i marts forblev næsten uforandret 447 mill. kr. til trods for en stigning i gælden på andre punkter. Reelt medfører denne ompostering naturligvis ingen ændring i forholdet til udlandet. I løbet af april steg bankernes gæld til udlandet yderligere ca. 61 mill. kr. og nationalbankens gæld alene steg i maj med 21 mill. kr.

Produktion, forbrug og investering.

Underskuddet på betalingsbalancens løbende poster er udtryk for, at værdien af de varer og tjenesteydelser, som fremstilles her i landet, ikke er tilstrækkelige til at betale for befolkningens forbrug og den investering (forøgelse af bygningsmassen, maskinparken, skibstonnagen, varelagrene, landbrugets besætninger etc.), som foregår. En del af dette deficit dækkes for tiden ved gaver fra udlandet (Marshall-hjælpens gaveydelser); men for den resterende dels vedkommende må dækning tilvejebringes ved fortsat gældssættelse over for udlandet (Marshall-lån, overtræk på nationalbankens konti i fremmede landes central-

banker o.s.v.). I løbet af de følgende år vil Marshall-hjælpen — både gaver og lån — blive reduceret, og i 1952 vil den helt bortfalde; da man næppe kan regne med, at der stadig vil være muligheder for gældsstiftelse i udlandet, og da en fortsat udvikling i denne retning indebærer en fare for, at Danmark kan komme i et økonomisk og politisk afhængighedsforhold til udlandet, må man antagelig før eller siden have bragt betalingsbalanceunderskuddet ud af verden. Den behageligste måde, hvorpå dette kan opnås, består naturligvis i at få højere priser for de danske eksportvarer; som før nævnt er bytteforholdet over for udlandet blevet stærkt forringet i løbet af det sidste halve år, og man har anslået, at denne forringelse vil koste landet ca. 500 mill. kr. pr. år. Kunne man vende tilbage til det gamle bytteforhold ved at få forhøjet priserne for smør og flæsk m. v. til England, eller ved at opnå lavere importpriser, ville det hjælpe stærkt på betalingsbalancen; men i øjeblikket er udsigterne for noget sådant ikke særlig lyse.

Skal underskuddet fjernes ad andre veje, og er der stadig en tendens til, at det ønskede forbrug og den planlagte investering overstiger produktionens værdi, er der to måder at få ligevægt på; enten må priserne på varerne bydes så meget i vejret, at en del af efterspørgselen til forbrug eller investering skæres bort, d.v.s. at der indtræder inflation, eller også må importen skæres ned ved hjælp af kvantitative restriktioner, rationering af importerede varer el. lign. Inflationen er alle enige om så vidt muligt at søge at undgå på grund af dens virkninger på indkomst- og formuefordelingen, og fordi den svækker konkurrenceevnen over for udlandet, og derved yderligere vanskeliggør opretholdelse af balancen. Importbegrænsningens vej har også mange modstandere både i befolkningen og i de politiske partier, og hertil kommer, at den ville være direkte i strid med de intereuropæiske liberaliseringsaftaler.

Tilbage står da at bringe ligevægt mellem investerings- og forbrugsønsker på den ene side og produktion på den anden; dette kan ske enten ved en produktionsudvidelse eller ved en indskrænkning af forbrug eller investering eller ved en kombination af disse foranstaltninger. En forøgelse af produktionen på kort sigt er vel ikke ganske udelukket; der er i øjeblikket en del ledig arbejdskraft. Problemet er imidlertid at få disse ledige, der navnlig findes inden for bestemte faglige og lokale områder, bragt i anvendelse ved produktion af varer, der enten direkte kan anvendes til forbrug eller investering her i landet eller kan ombyttes med sådanne varer ved handel med udlandet; og hertil kræves også andre produktionsfaktorer — bygninger, maskiner, råstoffer, som der er større knaphed på; det nytter i denne forbindelse ikke meget at iværksætte offentlige arbejder i form af vejanlæg o. l., idet disse ikke efterspørges til forbrug og ej heller indgår i den almindeligt ønskede investering. Man må også huske på, at en produktionsudvidelse er ensbetydende med en tilsvarende indkomststigning, der vil virke i retning af en tilvækst i forbruget, der ganske vist næppe vil være af samme størrelse som produktionsudvidelsen; men man må i hvert fald regne med, at der for at bringe et underskud på 700 mill. kr. ud af verden, må iværksættes en produktion, der er flere gange større, og noget sådant lader sig ikke gøre på kort sigt.

I det noget længere løb er der større chancer for en produktionsforøgelse,

fordi det da bliver muligt at foretage de nødvendige udvidelser af kapitalapparatet. Men udvidelse af kapitalapparatet — maskiner, bygninger, råvarelagre m. v. — er netop som nævnt det samme som investering. Og her er vi i virkeligheden ved det springende punkt; i øjeblikket kan balance i forholdet til udlandet opnås ved at nedskære enten forbrug eller investering; men gør man det sidste, formindsker man mulighederne for fremtidig produktion og dermed også for forbrug og investering i fremtiden; d.v.s. at man nedsætter fremskridtstempoet, og vil man ikke gøre det, er der ingen anden udvej end at skære forbruget ned allerede nu for at kunne opnå så meget mere i fremtiden.

Den afgørende vanskelighed i Danmarks økonomiske situation kan karakteriseres ved at sige, at vi alle som samfundsmedlemmer og vælgere er nogenlunde enige om, at tempoet i fremskridtet må bevares, hvorfor også alle politiske partier har en fortsættelse af investeringerne på programmet; men samtidig er ingen — eller i hvert fald ikke tilstrækkelig mange — som privatpersoner villige til frivilligt at præstere den fornødne forbrugsindskrænkning i øjeblikket.

Ser man nærmere på, hvor meget det er, som kræves i retning af forbrugsindskrænkning, viser det sig, at der egentlig ikke er tale om noget særligt; det samlede forbrug i 1950 anslås til ca. 17½ milld. kr., og fuldstændig fjernelse af underskuddet på betalingsbalancen — der er anslået til 700 mill. kr. — ville således kun kræve en forbrugsreduktion på 4 %, d.v.s. at en familie med et forbrug på godt 10.000 kr. som pristalsfamilien, måtte nedskære sit forbrug med 35 kr. om måneden, hvilket i og for sig næppe ville være uoverkommeligt. Målt i forhold til nettoinvesteringen, der vel vil komme til at ligge på godt 2 milld. kr., bliver nedskæringen derimod langt mere følelig, nemlig omkring $^1/_3$.

Hvilke midler kan nu tænkes bragt i anvendelse for at hæmme henholdsvis investering og forbrug? Investeringerne kan enten begrænses ved en skærpelse af den direkte kontrol, fx. med tildelingerne af byggematerialer, råstoffer m. v., som delvis har været praktiseret under og efter krigen, eller ved at forhøje rentefoden, idet de næringsdrivende, når de regner med bestemte afsætningsmuligheder, vil være mindre tilbøjelige til at iværksætte produktion, når deres renteomkostninger forhøjes. Forbruget vil blive begrænset, hvis man kan gøre opsparing mere tillokkende for befolkningen, fx. ved skattelempelser for den del af indkomsten, som ikke forbruges, eller ved at fremkalde forventninger om et snarligt prisfald. Ingen af disse to udveje synes dog i øjeblikket at kunne give større resultater. En effektiv forbrugsbegrænsning kan — hvis man ser bort fra en ny devaluering, hvorom nedenfor — næppe opnås på anden måde end ved, at det offentlige opkræver større skatter og afgifter, men undlader at sætte sine udgifter tilsvarende i vejret; opsparingsfunktionen vil herved blive overtaget af det offentlige. For at denne politik skal føre til et resultat, må en væsentlig del af den øgede skattebyrde nødvendigvis ramme den brede befolkning, idet højere skatter på de store indkomster sandsynligvis for en stor del blot vil føre til, at den private opsparing går tilsvarende tilbage. Skal en øget beskatning af de brede lag gøres socialt acceptabel, må den formentlig alligevel ledsages af en forholdsmæssigt endnu stærkere begrænsning af de store indkomster, hvad enten dette nu skal ske ved beskatning eller ad anden vej.

Indgreb overfor investering og forbrug vil endvidere indirekte få virkninger

på hinanden. En begrænsning af investeringen vil nemlig næppe — i hvert fald ikke, hvis den fremkaldes ved hjælp af renteforhøjelse — alene fremkalde en nedgang i efterspørgselen efter udenlandske varer; der vil også blive efterspurgt færre indenlandske produktionsfaktorer, ikke mindst arbejdskraft, og der vil følgelig ske en forøgelse af arbejdsløsheden; arbejderklassens indkomster vil reduceres, og dens forbrug vil følgelig også gå ned. (Hvis den formindskede beskæftigelse fremkaldte et fald i arbejdslønnen, ville dette medføre, at varer produceret her i landet lettere kunne konkurrere med udenlandske og derfor enten ved eksport kunne bidrage til at øge landets valutaindtjening eller ved at erstatte hidtil importerede varer mindske dets valutaudgifter. En sådan udvikling kan imidlertid næppe ventes, fordi arbejdslønnen er bundet ved de gældende overenskomster. I stedet kommer virkningen i form af arbejdsløshed).

Tilsvarende vil der kunne opstå en tendens til, at formindskelse af forbruget også hæmmer investeringerne. Forbrugsnedgangen vil sandsynligvis kun delvis angå udenlandske varer, selv om man specielt forsøger at ramme disse ved hjælp af told (hvad der iøvrigt kan være vanskeligt gennemførligt på grund af Danmarks deltagelse i Marshall-samarbejdet og GATT-aftalerne[1]). En del af forbrugsreduktionen må følgelig komme til at berøre danske produkter, og hvis de således frigjorte varer ikke uden vanskelighed kan finde afsætning i udlandet, vil producenterne se deres totale afsætningsmuligheder forringet og vil derfor, selv om renten ikke forhøjes, være tilbøjelige til at sætte mindre produktion i gang, hvilket er ensbetydende med nedgang i investeringerne.

Endelig skal det nævnes, at en ny devaluering vil kunne formindske forbruget, vel at mærke, hvis den ledsages af en fastfrysning af det indenlandske løn- og omkostningsniveau. Den med devalueringen følgende prisstigning (målt i danske kr.) for im- og eksportvarer vil nemlig formindske realindkomsten for den største del af befolkningen, først og fremmest arbejderklassen, og vil samtidig forøge danske varers konkurrenceevne over for udenlandske, ganske som en lønsænkning. På den anden side vil eksporterhvervenes, navnlig landbrugets indtægter øges, og forbruget i disse kredse vil gå i vejret, men næppe så meget som det vil reduceres for den øvrige del af befolkningen. Bl. a. på grund af denne forskydning af indkomstfordelingen, vil en devaluering ledsaget af lønstop dog næppe være politisk gennemførlig, og gennemføres lønstoppet ikke, vil dens virkninger blive stærkt afsvækkede.

Som det vil fremgå af det foregående, er der teoretisk flere mulige udveje for at løse betalingsbalanceproblemet; men de medfører hver for sig ubehagelige virkninger, hvoraf nogle vil ramme en befolkningsgruppe hårdest, medens andre vil være mere generende for en anden. Dels som følge heraf, dels på grund af forskellig bedømmelse af styrkegraden af de omtalte virkninger, er den økonomiske politik i øjeblikket genstand for stærk politisk uenighed. En ting må imidlertid stå fast, nemlig at en eller anden form for ubehagelige foranstaltninger ikke *kan* undgås, medmindre naturligvis bytteforholdet over for udlandet pludselig skulle blive stærkt forbedret — og det er der næppe nogen udsigt til.

---

[1] Se herom „Økonomi og Politik", 1949, hft. 3, s. 287.

Penge- og finanspolitikken.

Den faktisk førte økonomiske politik har i den sidste tid navnlig fået sit præg ved det forlig, som sidst i marts afsluttedes mellem de fire største partier på rigsdagen, og som omfattede en række finansielle og pengepolitiske spørgsmål.

Som indledning til en kort gennemgang af dette forligs hovedpunkter skal gives en oversigt over statsfinanserne og likviditetsudviklingen i 1949 på grundlag af de oplysninger, som findes i nationalbudgettet. Nedenstående tabel viser først, hvorledes det offentliges finanspolitik i 1947—49 har påvirket størrelsen af befolkningens disponible indkomster, og hvorledes man fra regeringens side havde regnet med, at denne virkning skulle forme sig i 1950.

Oversigt over de offentlige finansers indkomstvirkning.
(Mill. kr.).

	1947	1948	1949	1950
Indtægter (skatter, afgifter, kontingenter til socialforsikringen, gebyrer, bøder, overskud af off. virksomhed etc.)	4.044	4.363	4.410	4.402
Løbende udgifter til køb af varer og tjenester	2.029	2.100	2.155	2.246
Overførselsudgifter (understøttelse, pensioner, subsidier m. v.)	1.405	1.586	1.598	1.584
Ialt løbende udgifter	3.434	3.686	3.753	3.830
Overskud	610	677	657	572
Nettoinvestering	230	340	440	540
Formindskelse af borgernes disponible indkomst	380	337	217	32

Det fremgår heraf, at der i hvert af årene 1947—49 har været et overskud på det løbende regnskab på 6—700 mill. kr., hvoraf dog en stigende del er blevet anvendt til offentlig nettoinvestering, således at det beløb, hvormed finanspolitikken har formindsket borgernes disponible indkomst, er faldet fra 380 til 217 mill. kr. For 1950 var der regnet med omtrent uforandrede indtægter og fortsat stigning i såvel løbende udgifter som nettoinvestering, hvorved indkomstvirkningen ville være svundet ind til en temmelig beskeden størrelse; skønnene for 1950, og delvis også for 1949, er dog naturligvis behæftet med betydelig usikkerhed, idet både skatter og sociale udgifter varierer (hver sin vej) med den økonomiske aktivitet.

Likviditetsforskydningerne mellem de forskellige økonomiske sektorer i løbet af 1949 er vist i tabellen nedenfor; ved likvide midler forstås her sedler, tilgodehavender i nationalbanken og 6-måneders skatkammerbeviser.

Likviditetsforskydninger i 1949.
(Mill kr.).
Nettoindbetalinger til (+) — udbetalinger fra (—).

	Nationalbanken	Staten	Private banker	Sparekasser	Kredit- og hypotekforeninger	Private personer og selskaber, kommuner m. v.
Nedgang i statens reguleringskonto hos nationalbanken	+ 331	— 331				
Stigning i finansministeriets tilgodehavende på særkonto hos nationalbanken	+ 213	— 213				
Nedgang i finansministeriets tilgodehavende på ordinær konto hos nationalbanken	— 292	+ 292				
Statsfinansernes indkomstvirkning		+ 215				— 215
Forøgelse af statens udlån		— 230				+ 230
Anden pengeopsugning via statsfinanserne (bortset fra obligationer)		+ 87				— 87
Køb (—) el. salg (+) af obligationer	+ 10	— 440[1]	+ 142	+ 227	+ 210	— 149
Køb (—) el. salg (+) af valuta	— 297	+ 620[2]				— 323
Lån i kredit- og hypotekforeninger					— 210	+ 210
Ændring af indlån i banker og sparekasser			+ 214	+ 65		— 279
Forøgelse af udlån fra banker og sparekasser			— 332	— 303		+ 635
Øvrige betalingstransaktioner	— 10		+ 53	— 32		— 11
Ialt	— 45	0	+ 77	— 43	0	+ 11
Nedgang (—) el. opgang (+) i beholdningen af	— 12	0	0	0	0	12
Nationalbanktilgodehavender	— 33	0	+ 77	— 43	0	— 1
6-måneders skatkammerbeviser	0	0	0	0	0	0

[1] Forøgelse af statsgæld. [2] Marshallhjælp og interbanklån m. v.

Herefter skulle der — i modsætning til, hvad der har været tilfældet i de senest forudgående år — ikke i 1949 totalt være sket væsentlige likviditetsforskydninger. For at gøre billedet fuldstændigt må det imidlertid tilføjes, at lovgivningen om bankernes bundne kasser (se „Økonomi og Politik" 22. årg. hefte

2 og 4) bortfaldt ved årets udgang, hvorved bankerne fik fri dispositionsret over henved 400 mill. kr.

Obligationskurserne varierede forholdsvis lidt i 1949; efter at index (1935 = 100) havde ligget på 100 de første 4 måneder, steg det jævnt til 104 i aug., hvorefter liberaliseringspolitikken fremkaldte forventning om en likviditetsstramning og dermed et mindre kursfald.

I nationalbudgettet regnede man med, at der ikke vil ske større forskydning i likviditeten i løbet af 1950. På den ene side repræsenterer det ventede underskud på betalingsbalancen en opsugning af indenlandske likvide midler på ca. 700 mill. kr., hvortil kommer en opsugning over statsfinanserne (bortset fra låneydelser og tilbagebetaling af gæld) på henved 100 mill. kr. Til gengæld regnedes der med tilbagebetaling af statslån til et beløb af 450 mill. kr. og ydelse af byggelån m. v. for henved 300 mill. kr. Disse skøn var dog behæftet med stor usikkerhed, og der regnedes med sæsonmæssige udsving. Det blev udtrykkeligt fremhævet, at regeringen af hensyn til genopbygningens fortsættelse ville søge at imødegå evt. tendenser til stramning af likviditeten og stigning i renten.

Den faktisk stedfundne ændring i likviditeten i de første 3 måneder af 1950 var da også ringe; den tilbagebetaling af statslån, som fandt sted, og de udbetalinger af byggelån, som skete, opvejedes på det nærmeste af opsugningen via underskuddet på betalingsbalancen. Faldet i obligationskurserne i slutningen af 1949 afløstes ved årsskiftet af en ny stigning, der antagelig delvis hænger sammen med, at de private banker i tilslutning til kassebindingsreglerne har øget deres obligationsbeholdninger med ca. 60 mill. kr. siden årets begyndelse. Heller ikke det politiske forlig, som nu skal omtales, har ført til større ændringer.

Det skatte- og pengepolitiske forlig.

Bestemmelserne i dette forlig, der som nævnt afsluttedes sidst i marts mellem regeringen og de 3 store borgerlige partier, angik finans- og pengepolitikken.

Man enedes om at ophæve de hidtil gældende rabatordninger for tekstilvarer og smør (for børn) fra 1. april, medens kød- og flæskerabatterne for mindrebemidlede skulle bortfalde fra 15. maj Besparelserne herved anslås til 175 mill. kr. om året.

Til gengæld indføres skattefri børnetilskud for familier med skattepligtig indkomst under 20.000 kr. og børn under 16 år. Tilskuddene gradueres dels efter indtægt, dels efter bopæl, jvf. nedenstående oversigt.

Børnetilskud pr. barn.
(Kr. pr. år).

Indtægt	Hovedstaden	Købstæder m. v.	Landkommuner
12.000 kr.	112	100	88
12—16.000 kr.	84	75	66
16—20.000 kr.	56	50	44

Omkostningerne regnes til 106 mill. kr. pr. år.

De bratte spring i indtægtsaftrapningen vil som alle den slags grænser komme til at virke urimeligt over for familier lige over grænserne. Den meromkostning, som ville være

blevet resultatet af at give maksimalt børnetilskud til alle børn, ville næppe have oversteget 8 mill. kr. (minus de ekstra administrationsomkostninger, som følger med at skulle gennemføre specielle beregninger for hver enkelt familie). De familier, som har lige over 12.000 kr. i skattepligtig indtægt, er iøvrigt i forvejen dårligere stillet end dem, der ligger under denne grænse, fordi det personlige fradrag ved indkomstbeskatningen bortfalder netop ved 12.000 kr. Den omstændighed, at indtægtsgrænserne for retten til at opnå børnetilskud, er ens over hele landet, stiller landbrugerne forholdsvis gunstigt; regner man f. eks. med, at 11.000 i en landkommune svarer til 12.500 kr. i en købstad (svarende til forholdet 88—100), vil familien i landkommunen få 88 kr. pr. barn, familien i købstaden kun 75 kr.

Desuden får rentemodtagere og kronisk syge et tillæg til deres renter, hvilket koster ca. 9 mill. kr.

Endvidere lempes indkomstskatterne for personer med indtægt under 20.000 kr.; mindreindtægten bliver 62 mill. kr.

De hidtil nævnte foranstaltninger går med andre ord omtrent lige op hvad selve beløbene angår; men de skulle være lettere at administrere.

Regeringen måtte endvidere opgive et forslag om forhøjelse af benzinafgiften med 6 øre pr. liter og forhøjelse af vægtafgiften for personbiler og motorcykler. I stedet enedes man om at forhøje jernbane- og posttaksterne så meget, at merindtægten skulle blive 40 mill. kr. Denne ændring vil antagelig tendere mod at forringe valutabalancen, idet den vil gøre det forholdsvis mere tillokkende at køre i bil, hvilket vil trække benzinforbruget i vejret, medens der ikke bliver nævneværdige besparelser ved at nogle færre mennesker eller lidt mindre gods befordres med jernbanerne.

De kreditpolitiske aftaler gik ud på, at der på den ene side skulle optages to *statslån* på tilsammen 250 mill. kr., hvoraf ca. 50 mill. kr. skulle anvendes til indfrielse af nogle ældre lån. På den anden side skal der stilles 200 mill. kr. af de beløb, der er indbetalt til nationalbanken for Marshall-dollars, til rådighed til ydelse af lån til landbruget (til ensileringsanlæg og forbedret staldhygieine og andre investeringer, som tjener til fremme af selvforsyning med foderstoffer m. v.) og til industri og håndværk (til fremme af produktiviteten gennem anskaffelse af moderne maskiner m. v.) og iøvrigt til lån til fremme af nye valutabesparende produktioner og tilskud til teknisk-videnskabelig forskning. Det var tanken at udlånsretten skulle svare til markedsrenten for lån på lignende vilkår, og at renten normalt ikke skulle overstige den rente , staten betaler for lån med samme løbetid. Resten af Marshall-pengene skal afskrives på statens reguleringskonto i nationalbanken, og det samme skal renter og afdrag af de 200 mill. kr.

Nettovirkningen af disse foranstaltninger må i hvert fald på kort sigt blive meget små, idet man på den ene side unddrager lånemarkedet 200 mill. kr. ved optagelse af statslån og på den anden side stiller det samme beløb til rådighed på nogenlunde tilsvarende vilkår.

De to nye statslån blev udbudt til offentlig tegning 30. marts—1. april; det ene var på 100 mill. kr. med 30 års løbetid, 4 % nominel rente, tegningskurs 97 og effektiv rente 4.29 %; det andet lån på 150 mill. kr. har en løbetid på 10 år, nominel rente 3 %, tegningskurs 99¾ og effektiv rente 3.05 %.

Modtagelsen af lånene var dårlig; kun ca. $^1/_3$ af beløbene blev tegnet, så konsortiet (nationalbanken, nogle private banker og et vekselerfirma) måtte overtage resten. Markedet reagerede iøvrigt over for det store udbud ved en vis, ret beskeden nedgang i kurserne, der for resten var begyndt nogle dage før; senere har kurserne dog, som man kunne vente, pånyt rettet sig, og index for obligationskurserne blev i april 104 ligesom i februar og marts.

Lovforslag om anvendelse af de 200 mill. kr. af Marshall-hjælpens counterpart-midler fremsattes i begyndelsen af maj; beløbet bliver herefter fordelt med 105 mill. kr. til landbrug, frugtavl og gartneri, 10 mill. kr. til fiskeriet og fiskeriindustrien, 75 mill. kr. til industri, håndværk, skibsbygning, hotelvirksomhed m. v. Lånene forrentes med 3½ % og afdrages i løbet af 15 år (for skibe og hoteller dog 25 år). Endvidere er der afsat 10 mill. kr. til forskning.

Endvidere kan det nævnes, at der i tilslutning til forliget blev nedsat et udvalg til at undersøge mulighederne for besparelser i statshusholdningen.

Endelig bør det omtales, at det radikale venstre har fremsat et forslag om nedsættelse af en kommission til undersøgelse af spørgsmålet om den private opsparing, og de konservative og venstre i fællesskab et forslag om skattelempelser for den del af indkomsten, som opspares.

25.5.1950

